

พรพนา กวยเจริญ จบการศึกษามานุษยวิทยามหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์ เมื่อปี 2545 ทำงานกับมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติมาตั้งแต่ปี
2533 - ปัจจุบัน เคยเขียนบทความประจำตีพิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และ
หนังสือพิมพ์ข่าวสดอยู่ระยะหนึ่ง สนใจและมีส่วนร่วมในงานรณรงค์เผยแพร่
เกี่ยวกับปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ในไทยและภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง
ดี. โนเอล ราเจส เคยร่วมงานกับโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ และโครงการ
ฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า พร้อมกับทำงานในประเด็นที่
เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยามาเป็นระยะเวลากว่า 13 ปี ปัจจุบันเป็น
บรรณาธิการสิ่งพิมพ์ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สวนป่าเชิงพาณิชย์:
วิทยาศาสตร์การป่าไม้ การเมือง
และผลประโยชน์

พรพนา กวยเจริญ และ ดี. โนเอล ราเจส

บทนำ

การปลูกป่าของประเทศไทย เป็นนโยบายที่ควบคุมมากกับนโยบายให้สัมปทานป่าไม้ เพื่อทดแทนป่าธรรมชาติที่ถูกตัดออกไปที่เรียกว่า การปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทาน ทำไม้ การปลูกสร้างสวนป่าของประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในปี 2449 โดยพระยาวันพฤกษ์พิจารณ์ (ทองคำ เสวตศิลา) เพื่อทดลองปลูกตามแบบอย่างของอินเดียและพม่า จนกระทั่งในราว 2484 กรมป่าไม้จึงได้ลงมือดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าอย่างจริงจัง ทั้งไม้สักและไม้กระยาเลยชนิดต่างๆ (เทียม คมกฤส 2514: 266)

วัตถุประสงค์ของการปลูกสร้างสวนป่ามีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองของประเทศไทยในช่วงต่างๆ นับตั้งแต่การทดลองปลูกป่าครั้งแรกโดยกรมป่าไม้ในปี 2449

จนถึงปัจจุบัน การปลูกป่ามีวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังนี้คือ เพื่อทดแทนป่าธรรมชาติที่ถูกตัดจากสัมปทานทำไม้หรือการปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทาน, เพื่อปรับปรุงพื้นที่ต้นน้ำลำธาร, เพื่อยึดที่ดินคืนจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวน, เพื่อเป็นวัตถุประสงค์สำหรับเยื่อและกระดาษ, เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อนุรักษ์ (ชวลิต โฆษิตนริกุล 2542: 12-14)

การปลูกป่าที่ผ่านมาดำเนินการโดยหน่วยงานหลักๆ คือ กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บริษัทไม้อัดไทย จำกัด และการปลูกสร้างสวนป่าโดยเอกชน นอกจากนี้ ยังมีโครงการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ เช่น โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งใหม่ในโอกาสทรงครองราชย์ ปีที่ 50 เป็นต้น การปลูกป่าด้วยงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าวรวมกับโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ มีพื้นที่รวมกัน 7,288,718.75 ไร่

สำหรับการปลูกป่าทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ ที่ดำเนินการโดยกรมป่าไม้และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้จนถึงปัจจุบันดำเนินการได้เพียง 1,535,150.25 ไร่ (สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย, 2543: 17 และรายงานประจำปีองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, 2544: 6) หรือคิดเป็นร้อยละ 1.7 ของพื้นที่สัมปทานทำไม้ ซึ่งมีจำนวนกว่า 89 ล้านไร่ (อรรชรณคูหาเจริญ 2534: 64)

ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ต่อดันทศวรรษ 2530 เป็นช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมภาคเอกชนปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ให้กับอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ภายหลังจากประกาศใช้นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ.2528 วัตถุประสงค์ของการปลูกสวนป่าเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงนี้รัฐบาลมุ่งเป้าหมายเพื่อยึดที่ดินจากประชาชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มาให้กับภาคเอกชนเข้าปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ กระทั่งนำไปสู่การรวมตัวเคลื่อนไหวของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างต่อเนื่องนานกว่าทศวรรษ

ปลูกป่าเพื่อ “ฟื้นฟูป่า” มายาคติของศาสตร์ป่าไม้

“การปลูกสร้างสวนป่าถือกันว่าเป็นมาตรการที่จะช่วยฟื้นฟูป่าไม่ให้มีสภาพดีขึ้น เพื่อชดเชยเนื้อที่ป่าไม้ที่กำลังลดน้อยลงไป และเพื่อรักษาความสมดุลย์ของธรรมชาติ...รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายให้มีการปลูกสร้างสวนป่า เพื่อฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร และเพื่อผลในด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการใช้สอยของราษฎร การหารายได้ให้ประเทศ รวมทั้งการสร้างงานให้คนมีงานทำ”

อำนาจ คอวนิช (2522) ¹

การปลูกสร้างสวนป่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการป่าไม้ ที่เรียกว่า “วนวัฒนวิธี” มีต้นกำเนิดจากการจัดการป่าไม้ในเขตตอนล่างของประเทศตะวันตก ซึ่งมีความหลากหลายของพรรณพืชและพันธุ์สัตว์น้อยกว่าระบบนิเวศที่เป็นป่าเขตร้อนอย่างเช่นประเทศไทย ในระหว่างช่วงอาณานิคม “วิทยาศาสตร์การป่าไม้” แพร่ผ่านมายังประเทศอินเดียและพม่าควบคู่ไปกับการทำไม้ และประเทศไทยรับต่อมาอีกทอดหนึ่ง

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร บทความ เกี่ยวกับการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย นักวิชาการป่าไม้ไทยเชื่อในตรรกะการส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่า 2 ประการ คือ ประการแรก การปลูกป่าช่วยฟื้นฟูป่าเนื้อที่และสภาพของป่าไม้ให้มีสภาพดีขึ้น หรือชดเชยป่าไม้ที่ถูกทำลายไปจากการถางป่าทำไร่และการลักลอบตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต (เทียม คมกฤต 2514: 267) และการบุกรุกทำลายป่าเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรของราษฎร และการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ (กรมป่าไม้ 2531: 2) ประการที่สอง การปลูกป่าสามารถให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้ประเทศ และช่วยให้คนมีงานทำ (อำนาจ คอวนิช 2522: 1, พงษ์ศักดิ์ สหุพาพู 2529: 42,49)

นโยบายและการปลูกป่าของรัฐที่ผ่านมา นำตรรกะทั้งสองประการ มาผสมรวมกัน คือ “ป่าเศรษฐกิจจะให้ผลในด้านอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย เพราะในขณะที่ยังไม่มีการทำไม้หรือตัดไม้ออก ป่าไม้ก็จะให้ผลในด้านอนุรักษ์เช่นเดียวกับป่าไม้ทั่วไป” (อำนาจ คอวนิช 2528: 131-132) การปลูกสร้างสวนป่าเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจึงมักอ้างการฟื้นฟูป่า-บังหน้า ขณะที่การปลูกป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่อนุรักษ์ หรือแม้แต่ในพื้นที่ป่าสงวนก็มักมีเหตุผลทางการเมืองแอบแฝง เช่น เพื่อยึดที่ดินจากประชาชน

นักวนวัฒนวิทยา (silviculturist) ให้คุณค่าทางเศรษฐกิจสูงสุดกับป่าไม้ไม่ว่าป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกในรูปของการทำไม้ อดีตผู้อำนวยการองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ นายอำนาจ คอวนิช ได้เปรียบเทียบผลผลิตระหว่างป่าธรรมชาติกับสวนป่าว่า “เราสามารถได้ผลผลิตไม้ที่ดีมีค่าจากป่าธรรมชาติราวไร่ละ 5 ลบ.ม. เพราะป่าธรรมชาติของเราส่วนใหญ่เป็นป่าผสม ซึ่งมีต้นไม้อื่นปนเปื้อนอยู่มากมายหลายร้อยชนิด และมีเพียงไม่กี่ชนิดที่นำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งผิดกับป่าธรรมชาติในประเทศที่มีอากาศหนาว มีต้นไม้อีกในป่าธรรมชาติเพียง 2-3 ชนิด สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด สวนป่าให้เนื้อไม้มากกว่าป่าธรรมชาติ 7 เท่า” (อำนาจ คอวนิช 2528: 2)

นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2530 ถือเป็นช่วงบูมที่สุดของสวนป่าเชิงพาณิชย์ การปลูกสร้างสวนป่าส่วนใหญ่มักปลูกในพื้นที่ป่าธรรมชาติที่หลายชุมชนใช้ประโยชน์ เช่น การปลูกป่าของกรมป่าไม้ที่ป่าสาธารณประโยชน์บ้านน้ำคำ จ.ร้อยเอ็ด, สวนป่าทุ่งกุลาร้องไห้ในโครงการร่วมมือไทย-ออสเตรเลียที่ป่าดงเค็ง จ.ร้อยเอ็ด, การปลูกป่าของอป. ที่สวนป่าสังขะ จ.สุรินทร์ และสวนป่าคำตู่ จ.ร้อยเอ็ด, การปลูกป่าของกรมป่าไม้ที่ป่าดงมะไฟ จ.ยโสธร

ตามหลักการ “วนวัฒนวิธี” (silviculture system) การปลูกป่าเพื่อ “ทดแทน” หรือ “ฟื้นฟู” ป่า ต้องถากถางป่าธรรมชาติออกให้ “โล่งเตียน”

เสียก่อน “เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักวิชาการป่าไม้อยู่แล้วว่า การปลูกป่าที่จะให้ผลดีคู่กับการลงทุนจะต้องแผ้วถางพื้นที่ให้เตียนเพื่อมิให้กีดขวางการเติบโตของต้นไม้ที่ปลูกใหม่...การเตรียมพื้นที่ที่ดีที่สุด คือ การขจัดสิ่งต่างๆที่เราไม่ต้องการออกให้หมด หากเป็นไปได้ควรขุดตอออกไปด้วย” (กรมป่าไม้ 2531: 5) ไม่ว่าจะปลูกป่าทางเศรษฐกิจหรืออนุรักษ์ธรรมชาติก็ตาม การปฏิบัติเช่นนี้จะเหลือพืชพรรณไม้ชนิดเดียวล้วนๆ (พงษ์ศักดิ์ สหุพาฬุ 2529: 49) ป่าธรรมชาติอันหลากหลายจึงกลายเป็น “วีชพีช” ที่ไม่มี “มูลค่า” ตามแนวคิดวนวัฒนวิทยา (silviculture)

นิยาม “ป่าเสื่อมโทรม” ที่ระบุไว้ในระเบียบว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในป่าสงวนแห่งชาติ และที่กำหนดโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 พ.ค. 2532 ขัดกับข้อเท็จจริงที่ว่า โดยทั่วไปพื้นที่ที่ดีค่าเป็นป่าเสื่อมโทรมยังเต็มไปด้วยไม้ที่มีขนาดเล็กและลูกไม้ที่สามารถฟื้นตัวได้เองหากปล่อยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ ในหลายพื้นที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่าของชุมชนท้องถิ่น ด้วยสาเหตุนี้เองทำให้การอนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ป่าสงวนที่ “เสื่อมโทรม” เพื่อ “ปลูกป่า” กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าธรรมชาติ เพราะการสำรวจ จะใช้แปลงตัวอย่าง มิได้สำรวจพื้นที่ทั้งหมด ดังนั้นผู้สำรวจที่ทุจริตสามารถเลือกแปลงตัวอย่างที่มีสภาพเสื่อมโทรมตามนิยาม และทำให้ผลการสำรวจป่าที่ขอเช่าทั้งผืนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมไปด้วย หรือไม้ก็เข้าไปตัดฟัน พืชพรรณที่ขึ้นอยู่เสียก่อน แล้วจึงค่อยทำเรื่องขอเช่าเพื่อเข้าใช้ประโยชน์จากกรมป่าไม้

นโยบายสวนป่า 15 ปี: หลังปิดสัมปทานป่าไม้ พ.ศ. 2532 - 2546

“การปลูกยูคาลิปตัสให้ประโยชน์กับสังคมน้อย ไม่ควรที่ผู้ประกอบการ ตลอดจนตลาด จะขอให้รัฐบาลส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือ ดังนั้น การช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นการลดหย่อนภาษี การให้เช่าพื้นที่จากกรมป่าไม้ จึงเป็นการไม่จำเป็นและทำให้เกิดการบิดเบือนไป เนื่องจากผลตอบแทนส่วนบุคคลจากการปลูกยูคาลิปตัสมีมากกว่าผลประโยชน์ที่สังคมได้รับ”

Sopin Tohghan et al. (TDRI, 1990)

ยุคบูมของสวนป่ายูคาลิปตัส

ในช่วงปี พ.ศ.2532-2533 การปลูกป่าได้กลายเป็นภารกิจหลักของรัฐบาลโดยมีเป้าหมายที่จะปลูกป่าในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมจำนวน 38.5 ล้านไร่ทั่วประเทศ² การปลูกป่าได้กลายเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ อุตสาหกรรมซีเมนต์ และพืชที่เป็นวัตถุดิบสำคัญคือ ไม้ยูคาลิปตัส ในช่วงเวลาดังกล่าว กลุ่มธุรกิจทั้งในประเทศ บริษัทข้ามชาติ และรัฐบาล มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายปลูกป่าให้เป็นนโยบายหลักของประเทศ

นโยบายและแผนงานการปลูกป่าดังกล่าว เชนิฐกับการคัดค้านอย่างหนักและกว้างขวางจากชาวบ้านในพื้นที่ กลุ่มสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชน เนื่องจากผลเสียหายที่เกิดขึ้นที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การทำลายป่าธรรมชาติ พื้นที่ขนาดใหญ่ซึ่งใช้ในการปลูกยูคาลิปตัสของกลุ่มธุรกิจต่างๆ ได้มาจากการทำลายป่าธรรมชาติ
2. การแย่งชิงที่ดินของชาวบ้าน พื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม 38.5 ล้านไร่

ของรัฐนั้นล้วนเป็นพื้นที่ที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่ก่อนแล้วทั้งสิ้น การเข้าไปปลูกป่าและขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ได้กลายเป็นชนวนความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐ กลุ่มทุน และชาวบ้าน

3. การทำลายนิเวศวิทยา การปลูกไม้โตเร็วยุคลิสต์ในพื้นที่ขนาดใหญ่สร้างปัญหาให้กับแหล่งน้ำและพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เคียง

การคัดค้านการอนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่า ขยายไปยังภาคตะวันออกและภาคอีสานของไทย ในปี 2532 บริษัทสวนกิตติถูกแจ้งข้อหาบุกรุกทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาปลูกยูคาลิปตัสในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และในช่วงปี 2530-2533 การรณรงค์เพื่อคัดค้านการปลูกไม้โตเร็วลิสต์จากประชาชนในภาคอีสานส่งผลให้คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2533 ให้ระงับการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อปลูกสร้างสวนป่าเอกชนไว้เป็นการชั่วคราว

หลังจากคณะรัฐมนตรีมีมติดังกล่าว ก็ไม่มีการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 2539: 12) แต่ในปีเดียวกันนั้นเอง รัฐบาลก็ได้อนุมัติโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม หรือ ค.จ.ก. ซึ่งนำไปสู่การบีบบังคับชุมชนนักร้อยที่อาศัยอยู่ในป่าสงวนเสื่อมโทรมให้อพยพโยกย้ายออกไป เพื่อที่จะนำที่ดินมาให้กับภาคเอกชนเข้าปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ โครงการนี้เริ่มต้นขึ้นในภาคอีสานของไทย ยังผลให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างรัฐบาลกับประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตป่าครั้งใหญ่ของภาคอีสานในเวลาต่อมา

ค.จ.ก. และสวนป่าเชิงพาณิชย์

ค.จ.ก. หรือโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม อนุมัติในสมัย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2533 โครงการมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและเพิ่มพื้นที่ป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ

ตามแผนนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พร้อมทั้งจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ที่อยู่อาศัยอย่างผิดกฎหมายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

เมื่อโครงการ ค.จ.ก. เริ่มดำเนินการในปี 2534 ในพื้นที่ภาคอีสานของไทย ความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในป่าและรัฐบาล (กรมป่าไม้และกองทัพ) ก็เริ่มปรากฏขึ้น รัฐบาลและกรมป่าไม้ได้ใช้กำลังทหารบีบบังคับประชาชนเหล่านั้นให้อพยพออกไปจากพื้นที่อยู่อาศัย ทหารได้เข้ารีดถอนบ้านเรือนและสิ่งของของชาวบ้านใส่รถบรรทุกขนย้ายไปไว้ในพื้นที่รองรับนอกเขตป่า ที่ดินเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นหินขาดความอุดมสมบูรณ์ และขาดแคลนน้ำ ชาวบ้านจึงไม่สามารถเพาะปลูกได้ ทหารยังห้ามมิให้ชาวบ้านกลับไปเก็บเกี่ยวผลผลิตจากแปลงเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้ก่อนหน้า เมื่อชาวบ้านต้องถูกอพยพโยกย้ายและสูญเสียที่ดินทำกินในพื้นที่ทั่วภาคอีสาน จึงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการ

ค.จ.ก. วิเคราะห์ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าว่า เกิดจากการอยู่อาศัยของประชาชนจำนวนมากในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อย่างไม่เป็นระเบียบ กระจุกกระจาย และผิดกฎหมาย การที่จะแก้ปัญหาได้ จะต้องอพยพประชาชนเหล่านี้ออกมาจากเขตป่าต่างๆ ไม่ว่าจะป็นป่าอนุรักษ์หรือป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม มาทำการจัดระเบียบใหม่ให้อยู่รวมกันภายใต้หลักเกณฑ์ของโครงการ ค.จ.ก.

โครงการ ค.จ.ก. แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 เขต คือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 14.8 ล้านไร่ (38.5%) พื้นที่ทำกิน 4.8 ล้านไร่ (12.4%) และพื้นที่ให้ออกชนเข้าปลูกป่า 9 ล้านไร่ (23.3%) สรุปแล้วชาวบ้านจะได้รับจัดสรรที่ดินเพียง 1 ใน 3 ของที่ดินทั้งหมด ในขณะที่ 2 ใน 3 เป็นของกลุ่มธุรกิจปลูกป่า รวมจำนวนครอบครัวที่ต้องถูกอพยพถึง 970,000 ครอบครัว หรือร้อยละ 80 ของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวนในขณะนั้น

แต่โครงการนี้ดำเนินการได้เพียงปีเศษเท่านั้น ก็พบกับการเดินขบวนต่อต้านอย่างหนักจากชาวบ้าน รัฐบาลซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ส่งผู้แทนคือ นายเอนก สิทธิประศาสน์ (ดำรงตำแหน่ง-

รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น) เดินทางไปเจรจาที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างการเดินทางทำทางไกลมุ่งสู่กรุงเทพฯ - มหานครเพื่อคัดค้านโครงการ ค.จ.ก. ของชาวบ้านอีสาน หลังการเจรจากับผู้นำชาวบ้านสามารถบรรลุข้อตกลงให้ยกเลิกโครงการฯ ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2535 และคณะรัฐมนตรีมีมติยกเลิกโครงการ ค.จ.ก. อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2535

เนื่องจากความล้มเหลวของโครงการ ค.จ.ก. และกระแสการต่อต้านการปลูกไม้โตเร็วอย่างเข้มข้นในขณะนั้น ทำให้พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535 มีผลใช้บังคับเฉพาะการปลูกไม้หวงห้ามเท่านั้น ไม่รวมสวนป่าไม้โตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส

ความพยายามครั้งใหม่เพื่อรื้อฟื้นนโยบายสวนป่าขนาดใหญ่

เนื่องจากพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535³ ที่ออกมาไม่รวมสวนป่าไม้โตเร็ว และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 ระบุการอนุญาตให้เข้าพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ ผลจากกฎหมายและนโยบายทั้งสองส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนการปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอย่างอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ดังนั้น ภาคธุรกิจเอกชนจึงพยายามผลักดันให้รัฐบาลยกเลิกมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว พร้อมกับแก้ไขพระราชบัญญัติสวนป่าให้รวมสวนป่าไม้โตเร็ว

จากกระแสการคัดค้านการปลูกสร้างสวนป่าไม้โตเร็ว ของประชาชนในภาคอีสาน มติคณะรัฐมนตรีที่ออกมาเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 จึงยังคงยืนยันการระงับการอนุญาตให้ภาคเอกชนปลูกสร้างสวนป่าไว้ เว้นแต่เกษตรกรรายย่อยที่ต้องการเปลี่ยนจากปลูกพืชเศรษฐกิจมาปลูกสวนป่าในพื้นที่ไม่เกิน 50 ไร่ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติไม่เคยมีชาวบ้านรายใดขออนุญาตใช้ประโยชน์ป่าสงวนตามมติ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 2539: 7)

ปลายปี 2535 ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลชุดใหม่ที่มีนายชวน

หลีกเลี่ยง จากพรรคประชาธิปัตย์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กระแสการรื้อฟื้นการอนุญาตให้ภาคเอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมเพื่อปลูกสร้างสวนป่าเชิงพาณิชย์กลับมาอีกครั้ง ส.ส.จากพรรคนี้ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยประกาศนโยบายหลัก คือ การปฏิรูปที่ดินและสนับสนุนภาคเอกชนปลูกสร้างสวนป่าเชิงพาณิชย์

หลังรับตำแหน่ง ร.ม.ช.กระทรวงเกษตรฯ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ก็เดินทางไปเยือนโรงงานผลิตเยื่อกระดาษสยามในเครือปูนซิเมนต์ไทย จังหวัดกาญจนบุรี (มติชนรายวัน 28 ม.ค. 2536) ขอดำเนินการเมืองระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษถูกกระชับขึ้นอีกครั้ง เมื่อนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ กลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษได้ยื่นเสนอรายชื่อบริษัทที่จะขอใช้พื้นที่ป่าสงวนต่อ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ในหนึ่งเดือนถัดมา (มติชนรายวัน 3 ก.พ. 2536)

กลไกหน่วยงานรัฐตอบสนองข้อเรียกร้องกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษอย่างกระตือรือร้น คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติได้เสนอขออนุมัติยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 พร้อมกับขออนุมัติหลักการ การให้มีการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อปลูกสร้างสวนป่าได้ตามระเบียบและกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจมีความเห็นว่า หากพิจารณายกเลิกมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 อาจก่อให้เกิดปัญหาการวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณะและท้องถิ่น จึงมอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับไปพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการอนุญาตปลูกสร้างสวนป่าของภาคเอกชน ให้เอื้ออำนวยประโยชน์แก่เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ (มติคณะรัฐมนตรี 14 กันยายน 2536) ซึ่งผลที่สรุปออกมาคือ ไม่มีพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมที่ว่างเปล่าให้

กับภาคธุรกิจเอกชนเพื่อปลูกสวนป่าไม้โตเร็ว เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกนำไปปฏิรูปที่ดินถึง 29 ล้านไร่

อีกหนึ่งปีต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2536 เห็นชอบในหลักการให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535 ให้สามารถนำสวนป่าไม้โตเร็วไปขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535 ได้ จากสถิติกรมป่าไม้สรุปถึง 27 มิถุนายน 2543 มีผู้ขอขึ้นทะเบียนสวนป่าจำนวน 7,865 ราย เป็นจำนวนเนื้อที่ 55,692,669 ไร่ (www.forest.go.th/private/area_act2535.htm)

ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา รัฐบาลมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยปลูกไม้โตเร็วในรูปแบบพันธะสัญญาผูกพัน (contract farming) ในที่ดินของตนเอง (พื้นที่ปฏิรูปที่ดินหรือที่เอกสารสิทธิ์อื่นๆ) เช่น โครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่า (โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ)⁴ โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร⁵ แต่โครงการเหล่านั้นมักไม่ประสบผลสำเร็จ (ชวลิต โฆษิตินธิกุล 2542: 17)

นโยบายสวนป่าตลอดช่วงเวลา 15 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 หรือหลังประกาศใช้นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ.2528 ถึงต้นทศวรรษ 2530 แสดงออกถึงความล้มเหลวของรัฐบาลที่ “ผลักใส” ประชาชนออกจากบ้านและที่ดินทำกินของพวกเขา เพื่อนำที่ดินเหล่านั้นไปให้ภาคธุรกิจเอกชนปลูกสวนป่าไม้โตเร็ว

กรมป่าไม้ถือเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ ในการผลักดันนโยบายต่อรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพยายามยึดที่ดินจากประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวนเสื่อมโทรมมาให้กับภาคเอกชนเพื่อปลูกป่า พร้อมกับยึดเย็ดข้อกล่าวหาให้ประชาชนเหล่านั้นเป็น “ผู้บุกรุก” และ “ทำลายป่า” อันเป็นการกระทำที่ “ผิดกฎหมาย”

ภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ซึ่งมีผลประโยชน์โดยตรงกับการปลูกสวนป่าเชิงพาณิชย์ คนกลุ่มนี้สามารถต่อตรงถึงนักการเมืองที่มีอำนาจกำหนดนโยบาย เช่น รัฐมนตรี-

ว่าการกระทรวงเกษตรฯ บนความเชื่อว่าสวนป่าและอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษจะ “สร้างงาน” “สร้างรายได้” ให้เกษตรกรในท้องถิ่น และสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ แต่ข้อเท็จจริงกลับพบว่าประชาชนท้องถิ่นต้องเป็นผู้แบกรับต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นกับพื้นที่เกษตรกรรมและวิถีชีวิตของชุมชนจากการปลูกสวนป่าเชิงเดี่ยว เช่น ไม้ยูคาลิปตัส และอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ ตัวอย่างเช่น ชุมชนที่อาศัยอยู่รอบโรงงานเยื่อกระดาษฟีนิกซ์ ฟิลิป แอนด์ เปเปอร์ จำกัด ใกล้กับลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ต้องทนทุกข์กับผลกระทบจากมลพิษในลำน้ำพองและในไร่นา ขณะที่ชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ดินทำกินและที่ดินสาธารณประโยชน์ให้กับบริษัทสวนกิตติจากการขยายพื้นที่สวนป่ายูคาลิปตัสของบริษัท

สวนป่ายูคาลิปตัส : อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ

ยูคาลิปตัสวัตถุดิบหลักของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ ใช้วัตถุดิบจากไม้ยูคาลิปตัสถึงร้อยละ 86 ของการผลิตเยื่อกระดาษ เพราะวัตถุดิบชนิดอื่นๆ เช่น ฟางข้าว ชานอ้อย ปอ ไม้ไผ่ ประสบปัญหาเรื่องความสม่ำเสมอและการขนส่ง การเปลี่ยนวัตถุดิบมาใช้ไม้ยูคาลิปตัสทำให้การลงทุนในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษขยายตัว อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษมิได้มุ่งเป้าหมายผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเท่านั้น แต่ยังมุ่งสร้างผลกำไรด้วยการส่งออกไปยังตลาดเยื่อกระดาษยุโรปและญี่ปุ่น

การขยายตัวของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ

อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษเป็นธุรกิจที่มีบทบาทในฐานะแหล่งป้อน

วัตถุดิบสำคัญให้แก่อุตสาหกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ อาทิ อุตสาหกรรมกระดาษ สิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ โรงงานผลิตเยื่อกระดาษแห่งแรกของประเทศไทย ตั้งขึ้นในปี 2488 ในรูปของรัฐวิสาหกิจ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ ฟางข้าว ในระหว่างปี 2516-2517 เกิดการขาดแคลนเยื่อกระดาษในตลาดโลก ราคาเยื่อกระดาษสูงขึ้น มีผลทำให้ราคากดาษในประเทศไทยสูงขึ้นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ผลิตกระดาษเริ่มมีความตื่นตัวที่จะผลิตเยื่อกระดาษขึ้นใช้เอง และการผลิตเยื่อกระดาษเพื่อจำหน่ายในประเทศได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในปี 2525 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2532: 3, 5)

ปัจจุบันไทยมีกำลังการผลิตเยื่อกระดาษเย็ลสันเป็นอันดับ 2 ในกลุ่มประเทศอาเซียน และเป็นอันดับ 5 ในเอเชีย รองจากจีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และอินเดีย โดยไทยมีกำลังการผลิตปีละประมาณ 1 ล้านตัน จากการผลิตของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมจำนวน 5 ราย (ดูตารางที่ 1)

ความต้องการใช้เยื่อกระดาษภายในประเทศประกอบด้วย ความต้องการเยื่อเย็ลสันและเยื่อเยียวาวเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์กระดาษ เยื่อเย็ลสันได้จากวัตถุดิบจำพวก ปอ ชานอ้อย ฟางข้าว ไม้ไผ่ ยูคาลิปตัส สามารถผลิตได้ในประเทศ มีขบวนการทางเคมีที่ผ่านการฟอกก่อนจะนำไปใช้ในการผลิตกระดาษพิมพ์เขียนและกระดาษอนามัย ส่วนที่ไม่ฟอกจะใช้ในการผลิตกระดาษคราฟท์และกระดาษผิวกล่อง ส่วนเยื่อเยียวาวได้จากวัตถุดิบจำพวก ไม้สน ใช้เป็นวัตถุดิบผสมเพื่อให้กระดาษมีความเหนียว มักใช้เป็นส่วนผสมของเยื่อที่ผลิตกระดาษพิมพ์เขียน ปัจจุบันประเทศไทยไม่สามารถผลิตเยื่อเยียวาวได้ (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 2536: 5)

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษมีการพัฒนาและขยายตัวตามทิศทางของอุตสาหกรรมกระดาษ การขยายตัวของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษหลังปี 2525 เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ในช่วงทศวรรษ 2525-2535 การผลิตเพิ่มจาก 40,500 ตันเป็น 203,000 ตัน เนื่อง-

ตารางที่ 1

กำลังการผลิตของบริษัทผู้ผลิตเยื่อกระดาษรายใหญ่

หน่วย: ตันต่อปี

บริษัทผู้ผลิต	ประเภทเยื่อ/ วัตถุดิบ	กำลังการผลิต
1. แอ้ตวานซ์ อะโกร	เยื่อใยสั้นฟอกขาวจากไม้ยูคาลิปตัส (Bleached Eucalyptus Kraft Pulp)	457,000
2. ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เปเปอร์	เยื่อใยสั้นฟอกขาวจากไม้ยูคาลิปตัส, ไม้ไผ่, ปอ (Bleached Eucalyptus Kraft Pulp, Bamboo, Kenaf Pulp)	220,000
3. บัญจพลพัลพ อินดัสทรี	เยื่อใยสั้น/ ไม้ยูคาลิปตัสประเภท Unbleached Kraft Pulp	110,000
4. เยื่อกระดาษสยาม	เยื่อใยสั้น/ ยูคาลิปตัสประเภท CTMP Pulp, ชานอ้อย	107,000
5. สยามเซลลูโลส	เยื่อใยสั้นฟอกขาว/ ไม้ยูคาลิปตัส (Bleached Eucalyptus Kraft Pulp)	80,000
รวม		974,000

ที่มา : 2002 Thailand Country Statement, The Thai Pulp and Paper Industries Association

จากการขยายกำลังการผลิตของบริษัทพีนิคซ์ พल्प แอนด์ เพเพอร์ จำกัด รวมทั้งการหันมาผลิตเยื่อกระดาษของบริษัทในเครือซิเมนต์ไทย คือ บริษัท-สยามเซลลูโลส จำกัด และบริษัทเยื่อกระดาษสยาม จำกัด

ในช่วงทศวรรษ 2535-2545 อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษมีอัตราการขยายตัวประมาณ 5 เท่าของอัตราการขยายตัวเมื่อเทียบกับทศวรรษก่อน กำลังการผลิตเพิ่มจาก 203,000 ตันในปี 2525 เป็น 953,000 ตันในปี 2545 (ดูตารางที่ 2) เนื่องจากการขยายกำลังการผลิตของโรงงานเยื่อกระดาษพีนิคซ์ โรงที่ 2 และการลงทุนของบริษัท ปญฺจพล พल्प อินดัสตรี จำกัด ในปี 2537 รวมทั้งการลงทุนของบริษัทเยื่อกระดาษรายใหญ่ของประเทศคือ บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร จำกัด ซึ่งมีการลงทุนในโรงงานผลิตเยื่อกระดาษในปี 2539 และ 2541 (ผู้จัดการรายวัน 2 ตุลาคม 2545; สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย ปี 2533, 2538, 2540, 2545)

การส่งออกเยื่อกระดาษมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามการขยายกำลังการผลิตในประเทศ ส่วนการนำเข้าเยื่อกระดาษ เพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัวคือเพิ่มจาก 169,160 ตันในปี 2533 เป็น 410,275 ตันในปี 2534 ซึ่งเป็นช่วงเศรษฐกิจไทยบูมสูงสุดก่อนยุคฟองสบู่แตก (ดูตารางที่ 2) หลังจากนั้นปริมาณนำเข้าแต่ละปีไม่แตกต่างกันมาก

ตั้งแต่ปี 2536 ประเทศไทยมีกำลังการผลิตเยื่อกระดาษใยสั้นสูงเกินความต้องการในประเทศ คือผลิตได้ 284,000 ตัน ขณะที่ความต้องการมีปริมาณ 274,000 ตัน (ผู้จัดการรายวัน 16 กุมภาพันธ์ 2537) ในปี 2545 ความต้องการบริโภคเยื่อกระดาษมีปริมาณ 1,053,000 ตัน แบ่งเป็นความต้องการเยื่อใยสั้น 790,000 ตัน และเยื่อใยยาว 263,000 ตัน ขณะที่การผลิตเยื่อใยสั้นในปี 2545 มีปริมาณ 974,000 ตัน แสดงว่าเราสามารถผลิตเยื่อใยสั้นได้เกินความต้องการภายในประเทศ (ดูแผนภาพที่ 1) (The Thai Pulp and Paper Industries Association 2001)

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่า ปริมาณการนำเข้าเยื่อใยสั้นเริ่มมีสัดส่วนน้อยกว่าการนำเข้าเยื่อใยยาวตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา และตั้งแต่ปี 2542

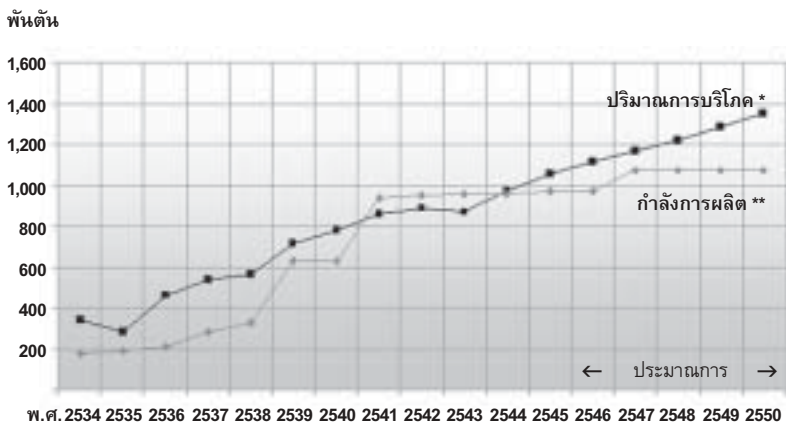
ตารางที่ 2

ผลผลิตเยื่อกระดาษในประเทศ ปริมาณนำเข้า/ส่งออก (ตัน)
และมูลค่านำเข้า/ส่งออก (ล้านบาท)

พ.ศ.	ผลผลิต	ปริมาณ นำเข้า	ปริมาณ ส่งออก	มูลค่า นำเข้า	มูลค่า ส่งออก
2532	164,000	138,457	27,184	2,393,749	507,642
2533	159,000	169,160	1,894	3,151,584	22,632
2534	185,000	410,274	26,551	9,767,297	282,821
2535	203,000	456,762	24,682	11,549,115	270,977
2536	201,000	371,793	38,583	4,710,128	324,912
2537	263,000	389,451	56,889	5,406,279	771,097
2538	316,000	416,897	99,383	9,122,794	1,910,472
2539	502,000	415,810	131,508	6,835,633	1,331,523
2540	553,000	414,151	102,718	6,595,202	1,374,564
2541	822,000	337,760	217,079	7,030,776	3,059,862
2542	756,000	435,525	231,171	7,987,280	4,142,729
2543	764,000	428,627	254,484	10,912,093	6,843,030
2544	919,000	400,466	346,933	8,845,243	5,690,697
2545	953,000	472,786	190,869	9,220,038	3,105,808

ที่มา: สมาคมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแห่งประเทศไทย อ้างในสถิติการป่าไม้
ของประเทศไทย 2533, 2538, 2540, 2545

แผนภาพที่ 1
กำลังการผลิต และความต้องการบริโภคเชื้อกระดาษ
ตั้งแต่ปี 2534-2550

ที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3

ปริมาณการนำเข้าและส่งออกเยื่อใยสั้นและเยื่อใยยาว

หน่วย: ตัน

ปี	เยื่อใยยาว		เยื่อใยสั้น		รวม ปริมาณ การนำเข้า	การนำเข้า เยื่อใยยาว (%)*	การนำเข้า เยื่อใยสั้น (%)*
	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก			
2535	90,442	-	119,585	24,676	210,027	43	57
2536	65,337	-	172,802	38,160	238,239	27	73
2537	81,555	-	144,807	49,792	226,362	36	64
2538	210,661	-	138,973	98,872	349,643	60	40
2539	240,610	-	104,257	131,447	344,867	70	30
2540	-	-	-	-	-	-	-
2541	218,133	-	32,937	216,300	251,070	87	13
2542	335,873	-	28,552	229,636	364,425	92	8
2543	327,709	-	30,830	254,431	358,539	91	9
2544	307,005	-	15,949	346,853	322,954	95	5
2545	363,011	-	28,697	190,720	391,690	93	7

* ร้อยละการนำเข้าจากปริมาณนำเข้ารวมเยื่อใยสั้นและเยื่อใยยาว
ที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแห่งประเทศไทย

การนำเข้าเยื่อใยสั้นลดลงไม่ถึงร้อยละ 10 ของปริมาณนำเข้ารวม แสดงว่าประเทศไทยสามารถพึ่งผลผลิตเยื่อใยสั้นในประเทศได้เกือบร้อยละเปอร์เซ็นต์ และนับจากปี 2539 เป็นต้นมา การส่งออกเยื่อกระดาษใยสั้นของประเทศไทยมีปริมาณมากกว่าการนำเข้า ทั้งนี้เพราะการขยายกำลังการผลิตเยื่อกระดาษใยสั้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

ประเทศไทยนำเข้าเยื่อกระดาษ (ใยยาว) หลักๆ จาก แคนาดา, สหรัฐอเมริกา, อัฟริกาใต้, ชิลี ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยนำเข้าจากชิลีและสวีเดนเพิ่มมากขึ้น ส่วนประเทศส่งออกเยื่อกระดาษสำคัญของไทย คือ ไต้หวัน, จีน, ฝรั่งเศส, อินเดีย, อินโดนีเซีย ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมาส่งออกไปจีนและออสเตรเลียเพิ่มมากขึ้น โดยส่งออกไปจีนมากเป็นอันดับหนึ่งตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา (สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย 2545:61, 94)

ส่วนการนำเข้าเยื่อใยยาวมีสัดส่วนสูงชันอย่างมาก และมีปริมาณนำเข้ามากกว่าร้อยละ 90 ของปริมาณนำเข้ารวม ตั้งแต่ปี 2542 ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณความต้องการของอุตสาหกรรมกระดาษที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับการที่ประเทศไทยไม่สามารถผลิตเยื่อใยยาวได้ เราจึงไม่สามารถ “ลดการนำเข้า” เยื่อใยยาวได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นใดๆ ที่รัฐจะต้องจัดหาที่ดินป่าสงวนเสื่อมโทรมปลูกสวนป่ายุคาลิปตัส ซึ่งให้เยื่อใยสั้นที่สามารถผลิตได้เกินกว่าความต้องการในประเทศแล้ว เพราะในท้ายที่สุดผลประโยชน์หลักจะตกเป็นของกลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการมากกว่าที่สังคมโดยรวมจะได้รับ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมกระดาษ

ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานกระดาษกำลังการผลิตรวม 3.7 ล้านตัน ขณะที่ความต้องการบริโภคในประเทศอยู่ที่ 2.3 ล้านตัน การบริโภคกระดาษเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 37 กิโลกรัม ประเภทกระดาษที่สามารถผลิตได้ในประเทศ มีกำลังการผลิตเรียงตามลำดับ คือ กระดาษคราฟท์ (kraft paper) 60%, กระดาษพิมพ์เขียน (printing & writing paper) 27%, กระดาษแข็ง (paperboard) 8%, กระดาษหนังสือพิมพ์ (newsprint) 3%

และกระดาษอนามัย (household & sanitary) 2% โดยกระดาษหนึ่งสือพิมพ์เริ่มผลิตได้ครั้งแรกในปี 2537 (2002 Thailand Country Statement., The Pulp and Paper Industries Association; สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย 2545: 29)

ประเทศไทยสามารถเพิ่มกำลังการผลิตกระดาษได้มากกว่าปริมาณความต้องการบริโภคกระดาษในประเทศตั้งแต่กลางปี 2537 เป็นต้นมา จนทำให้ปริมาณการส่งออกกระดาษเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด จาก 203,682 ตัน ในปี 2539 เป็น 525,715 ตันในปี 2540 และ 925,766 ตัน ในปี 2541 (ดูแผนภาพที่ 2 และตารางที่ 4) สำหรับการนำเข้ากระดาษของไทยส่วนใหญ่นำเข้าเศษกระดาษในสัดส่วนที่สูงที่สุด เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักในการผลิตกระดาษถึงร้อยละ 85 (มติชนรายวัน 22 เม.ย. 2538)

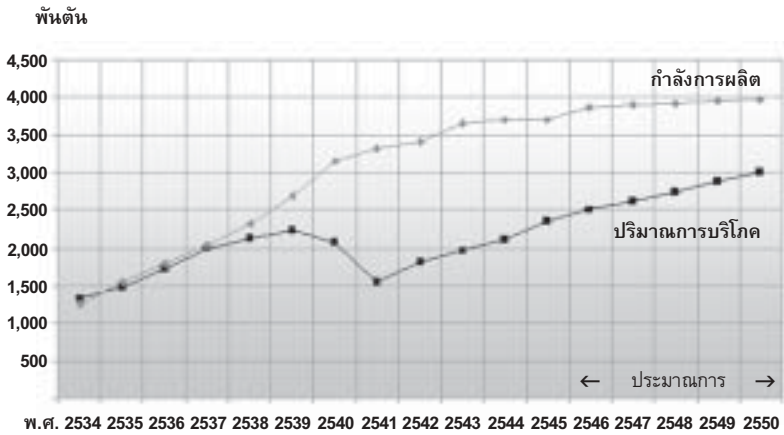
ประเทศไทยนำเข้ากระดาษหลักๆ จาก อเมริกา, แคนาดา, ญี่ปุ่น, สิงคโปร์, เยอรมัน ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา ไทยนำเข้ากระดาษจากไต้หวันและอินโดนีเซียมากขึ้น สำหรับประเทศที่ไทยส่งออกกระดาษสำคัญ ได้แก่ ฮองกง, สิงคโปร์, มาเลเซีย, จีน, ไต้หวัน โดยในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมาส่งออกไปจีนและมาเลเซียสูงขึ้น โดยในปี 2544-2545 ส่งออกไปจีนมากเป็นอันดับหนึ่ง (สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย 2545: 59, 91)

การส่งเสริมการลงทุน

ในปี 2525 อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษของประเทศเริ่มผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศ และเป็นปีที่สถานการณ์เศรษฐกิจโลกซบเซา ความต้องการใช้เยื่อกระดาษและกระดาษในตลาดโลกจึงอยู่ในภาวะซบเซา ในขณะที่ปริมาณเยื่อกระดาษในตลาดโลกเกินเกินความต้องการ ส่งผลให้ราคาเยื่อกระดาษตกต่ำ รัฐบาลจึงนำมาตราการคุ้มครองทางการคลังและภาษีอากรมาใช้กับอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษภายในประเทศ

มาตรการคุ้มครองสำคัญ ได้แก่ การเพิ่มภาษีนำเข้าเยื่อกระดาษ

แผนภาพที่ 2
กำลังการผลิต และปริมาณความต้องการบริโภคกระดาษ
ตั้งแต่ปี 2534 - 2550

ที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4

ผลผลิตกระต่ายในประเทศ ประมาณนำเข้า/ส่งออก (ตัน)
และมูลค่าการนำเข้า/ส่งออก (พันบาท)

พ.ศ.	ผลผลิต	ปริมาณ นำเข้า	ปริมาณ ส่งออก	มูลค่า นำเข้า	มูลค่า ส่งออก
2532	765,000	252,371	64,112	6,099,153	1,244,667
2533	891,000	367,986	52,457	8,182,451	1,209,864
2534	1,023,000	249,326	48,186	3,872,817	1,351,232
2535	1,164,000	270,438	71,666	4,067,785	1,665,207
2536	1,332,000	550,568	119,402	13,197,817	1,933,969
2537	1,697,000	558,967	183,325	14,637,641	4,041,950
2538	1,969,000	520,185	239,737	19,407,323	8,316,262
2539	2,037,000	468,567	203,682	17,348,191	4,749,666
2540	2,259,000	404,023	525,715	17,522,272	11,395,550
2541	2,221,000	323,750	925,766	15,376,263	20,525,897
2542	2,434,000	365,207	978,729	16,327,452	21,016,204
2543	2,314,000	447,635	809,702	22,386,013	23,843,923
2544	2,445,000	417,179	865,078	23,949,887	26,798,900
2545	2,698,000	498,482	828,514	25,379,166	26,789,256

ที่มา : สมาคมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแห่งประเทศไทย อ้างในสถิติการป่าไม้
ของประเทศไทย 2533, 2538, 2540, 2545

จากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี 2526 และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษร้อยละ 20 ของราคานำเข้า เพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษในประเทศจากการทุ่มตลาดจากต่างประเทศ และยังได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษีอากรเพื่อส่งเสริมการผลิตจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ด้วยการยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต และการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 3-8 ปี เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตให้กับผู้ประกอบการ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2532: 5-8)

การสนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เพิ่มสูงในช่วงปี 2537-2538 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มขยายการลงทุน มีมูลค่ารวมกันประมาณ 52.2 ล้านบาท (คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน อ่างใน กรุงเทพธุรกิจ 17 ม.ค. 2538)

การขยายตัวของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษในประเทศไทย : ผลประโยชน์ของประเทศซีกโลกเหนือ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษและกระดาษ กำลังดำเนินไปเพื่อตอบสนองการบริโภคกระดาษทั้งการบริโภคภายในประเทศและต่างประเทศ ขณะที่ปริมาณการบริโภคกระดาษได้เพิ่มขึ้นอย่างไม่สิ้นสุด ประเทศสหรัฐอเมริกาบริโภคกระดาษกว่า 300 กิโลกรัมต่อหัว ตามมาด้วยประเทศฮ่องกง สวีเดน ญี่ปุ่น ไต้หวัน แคนาดา สิงคโปร์ ฟินแลนด์ เยอรมัน ที่มีปริมาณบริโภคกระดาษกว่า 200 กิโลกรัมต่อหัว (Ricardo Carrere and Larry Lohmann 1996: 38) ส่วนประเทศไทยบริโภคกระดาษ 37 กิโลกรัมต่อหัว (The Thai Pulp and Paper Industries Association 2001)

ภาคเอกชนที่สนับสนุนการปลูกสวนป่า มักอ้างถึงแรงขับเคลื่อนเบื้องหลังของความต้องการกระดาษที่เพิ่มขึ้นว่า มาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และความต้องการหนังสือเรียนและการศึกษา แต่ข้อเท็จจริงพบว่า สัดส่วนการใช้กระดาษส่วนใหญ่ในประเทศไทยใช้สำหรับการทำบรรจุภัณฑ์-

สินค้าส่งออก หรือกระดาษนิวส์พรีนต์ เพื่อการโฆษณา เช่น ในปี 2545 ประเทศไทยใช้กระดาษคราฟท์เพื่อทำบรรจุภัณฑ์คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 53 ของการใช้กระดาษรวมทั้งหมด (Ricardo Carrere and Larry Lohmann 1996: 37; The Thai Pulp and Paper Industries Association 2001)

อุบัติเหตุทางโยงโยระหว่างสวนป่าไม้โตเร็วเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษกำลังเกิดขึ้นทั่วโลก ที่ดิน แรงงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในซีกโลกใต้ได้ถูกใช้เป็นตัวหนุนสำหรับการบริโภคที่สิ้นเปลืองของประเทศซีกโลกเหนือ สร้างผลประโยชน์มหาศาลให้กับบรรดาบริษัทเยื่อและกระดาษ, บริษัทที่ปรึกษา, ผู้ให้เทคโนโลยี เป็นต้น⁶

การสร้างความสำเร็จต่อเรื่องสวนป่าไม้โตเร็วเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ จึงจำเป็นต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งไปถึงการเมืองและผลประโยชน์ของระบบโลกาภิวัตน์ที่โยงโยอยู่เบื้องหลัง

บริษัท แอดวานซ์ อะโกร จำกัด (มหาชน)

Advance Agro Public Company Limited

บริษัท แอดวานซ์ อะโกร จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งขึ้นในปี 2532 ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบธุรกิจหลัก คือ ผลิตและจำหน่ายเยื่อกระดาษ และกระดาษพิมพ์เขียน แบ่งเป็นการผลิตเยื่อกระดาษคราฟท์ฟอกขาวกำลังการผลิต 175,000 ตัน ต่อปี และการผลิตเยื่อใยสั้นฟอกขาวในนามบริษัทเยื่อกระดาษ-แอดวานซ์ อะโกร (Advance Agro Pulp mill) จำนวน 2 โรง กำลังการผลิตรวม 427,000 ตัน และการผลิตกระดาษพิมพ์เขียนกำลังการผลิต 250,000 ตันต่อปี หากรวมบริษัทกระดาษในเครือ (บริษัท กระดาษไฮเทค, บริษัท กระดาษแอดวานซ์) จะมีกำลังการผลิตกระดาษรวม 500,000 ตันต่อปี โดยจะส่งออกไปขายยังจีน สหรัฐอเมริกา ฮองกง และญี่ปุ่น ร้อยละ 70 ของกระดาษที่ผลิตได้

เส้นทางขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หลังปิดสัมปทานทำไม้

ความเป็นมา

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือ อ.อ.ป. เป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2499⁷ ด้วยทุนแรกเริ่มที่รัฐจัดสรรให้ 10 ล้านบาท (ชวลิต โฆษิตินิธิกุล 2542: 14) อ.อ.ป. มีหน้าที่หลัก 3 ประการคือ การทำไม้ในเขตสัมปทาน⁸ การทำไม้นอกเขตสัมปทานในพื้นที่โครงการต่างๆ ของรัฐ เช่น พื้นที่สร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ และการใช้หรือขายไม้ที่อายุตัดมาได้จากการลักลอบตัดไม้หรือไม้เถื่อนลักลอบนำเข้าจากต่างประเทศเข้ามาในเมืองไทย

นับตั้งแต่ก่อตั้ง อ.อ.ป. จนกระทั่งรัฐบาลประกาศยุติการทำไม้ในพื้นที่สัมปทานป่าบกทั่วประเทศ (ยกเว้นป่าชายเลน) เมื่อเดือนมกราคม 2532

บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทหนึ่งในเครือ บริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผล (สุนัขขี้) เมื่อกว่า 10 ปีก่อน บริษัท สวนกิตติ ซึ่งเป็นบริษัทลูกของบริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผล ถูกตรวจสอบเพื่อดำเนินคดีฐานบุกรุกป่าเพื่อปลูกสวนป่ายูคาลิปตัส กลายเป็นประเด็นถกเถียงทางสาธารณะในสังคม จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีสมัยนั้นไม่มีมติห้ามการอนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อปลูกสวนป่า

การก่อตั้งโรงงานในตอนแรกชื่อ โรงงานเยื่อกระดาษสวนกิตติ แต่เนื่องจากบริษัทสวนกิตติถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชน จึงเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็นบริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร และว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาเพรสโก (Presko) จากฟินแลนด์ เพื่อศึกษาการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ต่อมาภายหลัง CIDA (Canadian International Development Agency) หน่วยงานความช่วยเหลือของแคนาดา ได้สนับสนุนทุนเพื่อศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้กับบริษัทแอ็ดวานซ์ อะโกร โดยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาที่ชื่อว่า H.A. Simmonds นอกจากนั้น บริษัท-

ทำให้ อ.อ.ป. เริ่มประสบปัญหาทางการเงิน ทั้งนี้เพราะ อ.อ.ป. เป็นผู้รับสัมปทานไม้รายใหญ่ที่สุดของประเทศ รายได้ร้อยละ 80 ของ อ.อ.ป. มาจากการตัดไม้ (Suphaphan Plengmaneepon 1994) อ.อ.ป. พยายามคลี่คลายสถานการณ์ด้านการเงินขององค์กรฯ โดยเบนเข็มเข้าไปทำไม้ในประเทศพม่า แต่ทำไม้ไม่ได้เพียง 3 ปี รัฐบาลพม่าก็ยกเลิกการอนุญาต

รายได้ของ อ.อ.ป. ลดลงฮวบฮาบจาก 303.87 ล้านบาท ในปี 2533 เหลือเพียง 35.86 ล้านบาท ในปี 2534 และ 24.76 ล้านบาท ในปี 2535 หลังจากไม่สามารถทำไม้ในประเทศพม่าได้อีกแล้ว

อ.อ.ป. ประสบปัญหาขาดทุนถึง 71.40 ล้านบาท ในปี 2536 และขาดทุนสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี กระทั่งปี 2541 อ.อ.ป. ขาดทุนถึง 225.88 ล้านบาท (ดูตารางที่ 5)

ในเดือนกรกฎาคม 2540 นายณรงค์ สุกกรี ผู้อำนวยการ อ.อ.ป. ถูกย้ายไปนั่งในตำแหน่งลอยประจำกระทรวงเกษตรฯ หลังจากที่ไม่สามารถ

แอ็ดวานซ์ อะโกร ยังได้รับอนุมัติเงินกู้จาก Commonwealth Development Corporation (CDC) ของอังกฤษ ในการก่อสร้างโรงงาน

บริษัท สุนัขอ้วน เสี่ยงถือหุ้นในบริษัทแอ็ดวานซ์อะโกร 56%, บริษัท สโตราเอ็นโซ ผู้ผลิตเยื่อและกระดาษใหญ่ที่สุดของยุโรปถือหุ้น 19% บริษัท กระดาษนิวโอจิ ผู้ผลิตกระดาษใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่นถือหุ้น 5.5 % และ CDC 1%

ในปัจจุบัน บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร มีสวนป่ายูคาลิปตัสซึ่งเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตเยื่อกระดาษของบริษัทจำนวน 200,000 ไร่ และพื้นที่ที่เกษตรกรจำนวน 6,000 ราย ปลูกยูคาลิปตัสในรูปของสัญญาแบบพันธะผูกพัน (contract framing) กับบริษัท อะโกรไลน์ อีกประมาณ 356,000 ไร่ (Chris Lang 2000; <http://www.advanceagro.com>)

บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร โฆษณาผลิตภัณฑ์กระดาษของตนในชื่อการค้า “ดับเบิลเอ” ว่าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะใช้วัตถุดิบจากสวนป่า ซึ่งช่วยลดแรงกดดันต่อพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่ แต่ข้อเท็จจริงก็คือ สวนป่าของบริษัทแย่ง-

ตารางที่ 5

แสดงรายได้ของ อ.อ.ป. ตั้งแต่ปี 2533-2544

หน่วย: ล้านบาท

พ.ศ.	รายได้	พ.ศ.	รายได้	พ.ศ.	รายได้
2533	303.87	2537	(78.22)	2541	(225.88)
2534	35.86	2538	(70.03)	2542	(14.82)
2535	24.76	2539	31.44	2543	(10.17)
2536	(71.40)	2540	(141.12)	2544	(13.56)

ที่มา: รายงานประจำปี องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ยึดที่ดินชุมชนและทำลายป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หมู่บ้านแหลมเขาจันทร์ อายุกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ใกล้กับโรงงานของบริษัท-แอ็ดวานซ์ อะโกร ในอดีตหมู่บ้านนี้ปลูกข้าว และมันสำปะหลัง เมื่อบริษัท-สุนฮั่วเส็งเริ่มเข้ามาหาซื้อที่ดินเพื่อปลูกยูคาลิปตัส ชาวบ้านหลายรายขายที่ดิน-ที่ไปปลูกมันสำปะหลังให้กับบริษัท แต่ชาวบ้านพบว่าสวนป่ายูคาลิปตัสเริ่ม-ส่งผลกระทบต่อนาข้าว

สุวรรณ แก้วจันทร์ สมาชิก อบต. บ้านแหลมเขาจันทร์ กล่าวว่า “เมื่อ-บริษัทเข้ามาและเริ่มปลูกยูคาลิปตัสใกล้กับนาข้าว น้ำก็เริ่มแห้ง ปลูกข้าวไม่ได้-ชาวบ้านจึงเริ่มขายที่นาและออกไปทำงานรับจ้างข้างนอกหรือในบริษัท”

ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้ขายที่ดิน แต่ปลูกยูคาลิปตัสด้วยการทำสัญญากับ-บริษัทประสบกับปัญหาอีกแบบหนึ่ง เกษม เพชรนที จากโครงการพัฒนาชนบท-แควระบม-สียัด วิชา “ดินเสื่อมโทรมลงหลังการเก็บเกี่ยวเพียงครั้งแรก ชาวบ้าน-ต้องใช้เงินในการปรับปรุงดิน การรื้อถอนยูคาลิปตัสทำได้ยาก ชาวบ้านต้องจ้างรถ-

สะสางปัญหาการเงินขององค์กรฯ ได้ นายประวิทย์ อุตตะโมต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ขณะนั้น เป็นคนสั่งย้าย และให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า “ผมไม่ได้ข่าวความคืบหน้าของงานที่มอบหมายให้คุณณรงค์ไปจัดการเลย ในช่วงหกเดือนที่ผ่านมา ทุกคนในคณะกรรมการ อ.อ.ป. เห็นพ้องต้องกันว่าควรย้ายแล้ว” (Bangkok Post, 18 July 1997)

ในปี 2542 ม.ร.ว. ดร.อดุลย์เดช จักรพันธ์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ อ.อ.ป. ในขณะนั้น และกำลังอยู่ในภาวะใกล้ถอดใจ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า “ดูเหมือนช่องทางทำรายได้ทั้งหลายของเราจะถูกปิดหมดแล้ว ไม่รู้ อ.อ.ป. จะอยู่ต่อไปอีกทำไม” (Uamdao Noikorn 1999)

จากภาวะการเงินอันอ่อนแอของ อ.อ.ป. ทำให้ต้องขายที่ดินขององค์กรฯ ราคา 150 ล้านบาท (Chris Lang 2003 : 33) ในปี 2543 เพื่อนำเงินมาแก้ปัญหาสภาพคล่อง เพราะต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายสูงถึงเดือนละ 30

ใถมาซุดตอและรากยูคาย ชาวบ้านต้องกู้หนี้จากธนาคารและเจ้าหนี้ เมื่อชาวบ้านไม่สามารถใช้เงินคืนได้ ที่ดินก็ถูกยึดไป”

น้ำเสียจากโรงงานของ บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร ถูกปล่อยลงในแปลงยูคาลิปตัส ท่อน้ำเสียวางไปตามแถวของยูคาย ชาวบ้านกล่าวว่าแม่น้ำทั้งเหล่านี้จะผ่านการบำบัดแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าแม่น้ำสะอาด และเมื่อไม่นานมานี้เอง น้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงานทำให้ข้าวของชาวบ้านตาย นอกจากนั้นฝุ่นจากโรงงานที่กระจายไปยังบ้านเรือนทำให้เกิดปัญหาผื่นคันทางผิวหนัง

บริษัทข้ามชาติหลายบริษัท ได้รับประโยชน์จากการทำสัญญากับโรงงานของ บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร เช่น บริษัท ยัคโค พอยรี (Jakko Poyry) ของ ฟินแลนด์ ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษาด้านป่าไม้และวิศวกรรมป่าไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ได้รับเงินจาก บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร เพื่อให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและ การจัดการ (ไม่เกิน 3 ปี เริ่มตั้งแต่วันทำสัญญาเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม

ล้านบาท และภาระหนี้สินอีก 1,150 ล้านบาท (กรุงเทพมหานคร 14 กันยายน 2543, 6 กรกฎาคม 2544) อ.อ.ป. พยายามดิ้นรนหลีกเลี่ยงลมหายใจเชือก-สุดท้าย จากการทำไม้สวนป่าภายใต้ระบบ FCS (ดูรายละเอียดในหัวข้อ การทำไม้ในสวนป่า และการออกไปรับรองจาก FSC)

ในปัจจุบัน กิจกรรมที่ทำรายได้สำคัญให้กับองค์กรอุตสาหกรรม-ป่าไม้ ได้แก่ การทำไม้จากพื้นที่ใช้ประโยชน์ต่างๆ การประมงชายฝั่งของ-กลางจากการตรวจยึดจับกุมของพนักงานเจ้าหน้าที่ และการแปรรูปไม้จาก-สวนป่า อ.อ.ป. คาดหวังว่าการทำไม้จากสวนป่าจะเป็นรายได้หลักใน-อนาคต

สวนป่าในความดูแลของ อ.อ.ป. มีเนื้อที่ทั้งหมด 826,278 ไร่⁹ (ราย-งาน อ.อ.ป., 2544) โดยปลูกไม้สัก ไม้ยาง และยูคาลิปตัสเป็นส่วนใหญ่ และ-มีโรงเลื่อยเพื่อการแปรรูปไม้และผลิตเฟอร์นิเจอร์ประเภทหน้าต่าง ประตู-เพื่อขายให้ตลาดภายในประเทศ นอกจากนี้ อ.อ.ป. ยังเป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมด-

2536) คิดเป็นเงิน 15,250 เหรียญสหรัฐต่อสัปดาห์ ไม่นับรวมค่าธรรมเนียม-การทำงานตามคำสั่งอีก 60 เหรียญสหรัฐต่อชั่วโมง, การทำสัญญากับบริษัท-อัลสตรอม อัลคอร์ จำกัด (Ahlstrom) ของฟินแลนด์ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้าน-เทคนิคเป็นเวลา 10 ปี (ทำสัญญาเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2538) ในปีแรกจ่าย 350,000 เหรียญสหรัฐ ปีถัดไปเป็นรายปีในอัตราร้อยละ 3 ของยอดขายสุทธิ (รายงานประจำปี บริษัทแอ็ดวานซ์ อะโกร 2542: 72)

เมื่อ บริษัท สโตรา เอ็นโซ ถือหุ้นใน บริษัท แอ็ดวานซ์ ในปี 2541 บริษัท-แอ็ดวานซ์ อะโกร ได้ทำสัญญาหลายฉบับกับ บริษัท สโตรา เอ็นโซ อาทิ การให้-ความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาธุรกิจเยื่อกระดาษและกระดาษ โดยต้องจ่าย-ค่าตอบแทนให้บริษัท สโตรา เอ็นโซรายปีเป็นเงิน 100,000 เหรียญสหรัฐ, รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค ซึ่งบริษัทต้องจ่ายเงินเดือน ผลประ-โยชน์อื่น และค่าความช่วยเหลือทางเทคนิคให้กับ สโตรา เอ็นโซ เป็นเวลา 12-เดือน และ สโตรา เอ็นโซ จะเป็นผู้จัดหาเยื่อใยยาวในแถบยุโรปขายให้ บริษัท

ของ บริษัท ไม้อัดไทย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ อ.อ.ป. ตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลการผลิตสินค้าจากไม้เป็นการเฉพาะ

แม้ว่ารัฐบาลจะประกาศปิดป่าสัมปทานไปแล้วนับตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา แต่ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา อ.อ.ป. ยังคงมีบทบาทในด้าน “การทำไม้” เสมอมา ท่ามกลางกระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อม และการตั้งคำถามจากสังคมต่อบทบาทขององค์กรฯ แห่งนี้ เช่น บทบาทของ อ.อ.ป. เกี่ยวกับขบวนการไม้เถื่อน (ดูรายละเอียดได้ในบท ไม้เถื่อนสาละวิน ถิ่นจะสิ้นเมื่อป่าหมด) การหาช่องทางเข้าไปทำไม้ที่ป่าสนบ้านวัดจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่¹⁰ และล่าสุดคือ การทำไม้สวนป่าของ อ.อ.ป. ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป รวมถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง อ.อ.ป. กับประชาชนในพื้นที่การปลูกสวนป่า ตัวอย่างเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของ อ.อ.ป. ทั้งในทางนโยบาย สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องการการปรับโครงสร้างและยกเครื่องระบบคิดครั้งใหญ่

แอดวานซ์ อะโกร อย่างน้อย 12,000 ตันต่อปี รวมถึงการจ่ายค่านายหน้าให้กับ บริษัท สโตรา เอ็นโซ ในฐานะตัวแทนจำหน่ายและจัดหาตลาดต่างประเทศ (ยกเว้นไทยและญี่ปุ่น) ให้กับ บริษัท แอดวานซ์ อะโกร เป็นระยะ 7 ปี (รายงานประจำปี บริษัท แอดวานซ์ อะโกร 2542: 72) คาดกว่าเยื่อใยยาวที่ บริษัท สโตรา เอ็นโซ จัดหาให้ นั้นมาจากโรงงานของสโตราเอ็นโซในยุโรปนั่นเอง

สวนป่ายูคาลิปตัสและโรงงานเยื่อกระดาษของ อ.อ.ป.

อ.อ.ป. มีสวนป่าไม้ยูคาลิปตัสอยู่ในความดูแล 128,135 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การปลูกยูคาลิปตัสที่ดำเนินการโดย อ.อ.ป. ที่ผ่านมา ได้ส่งผลต่อชาวบ้านและระบบนิเวศของชุมชนอย่างชัดเจน ในที่นี้จะยกตัวอย่างการศึกษาของจิราวรรณ อยู่เกษม และคณะ (2538) กรณีศึกษาสวนป่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดกาฬสินธุ์ และสวนป่าสังขะ จังหวัดสุรินทร์

สวนป่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นผู้สัมปทานป่าบริเวณนั้น โดยบริษัทฯ ได้มอบเงินค่าบำรุงป่า 1.5% ของค่าภาคหลวงเป็นค่าใช้จ่าย เริ่มตั้งแต่ปี 2517-2524 รวมพื้นที่ปลูก 12,446 ไร่ โดย 80% เป็นไม้ยูคาลิปตัส สำหรับสวนป่าสังขะ อ.อ.ป. ปลูกป่าทดแทน บริษัท จังหวัดท่าไม้ จำกัด ดำเนินการในช่วงปี 2522-2525 พื้นที่ 1,527 ไร่

พื้นที่สวนป่าทั้งสองแห่ง ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ทำกินสลับกับป่าธรรมชาติ

โครงการปลูกสวนป่าและโรงงานเยื่อกระดาษซิโน-ไทย

Sino-Thai pulp and plantations project

บริษัท แอ็ดวานซ์ อะโกร วางแผนร่วมทุนกับรัฐบาลจีน เพื่อสร้างโรงผลิตเยื่อกระดาษกำลังการผลิต 700,000 ตันต่อปี มูลค่าประมาณ 1,000 ล้านบาท สหรัฐ โดยร่วมทุนกับ บริษัท เกษตรรุ่งเรือง จำกัด แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมิน จากสาธารณรัฐประชาชนจีน เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน 2542

พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทยชี้แจงต่อสื่อมวลชนหลังเดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการว่า “การที่จีนเข้ามาลงทุนมูลค่าสูงถึง 1,000 ล้านบาทสหรัฐ เพราะต้องใช้เครื่องจักรที่ทันสมัย มีระบบป้องกันมลภาวะ ฉะนั้นจึงมั่นใจว่าสิ่งที่นำเสนอ นั้นไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมของไทยแน่นอน” (มติชนรายวัน 30 ส.ค. 2544)

ของครอบครัวและชุมชนที่ทำกินและเก็บหาของป่าจากป่าธรรมชาติ ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการปลูกสวนป่า ของ อ.อ.ป. จำนวน 21 หมู่บ้าน ประมาณ 1,000 ครอบครัว ในกรณีสวนป่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ และจำนวน 6 หมู่บ้าน ประมาณ 883 ครอบครัว ในกรณีสวนป่าสังขะ

สวนป่าได้ทำลายความหลากหลายของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ อันเป็นแหล่งอาหาร ไม่ใช่สอย และยาสมุนไพร ของชาวบ้าน แหล่งน้ำธรรมชาติ-แห้งหาย ดินแห้ง ทำให้ชาวบ้านสูญเสียแหล่งเลี้ยงชีพ และสูญเสียที่ดินทำกิน ชาวบ้านต้องอพยพแรงงานไปรับจ้างต่างถิ่น และเกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันและข้าราชการ

บทเรียนจากสวนป่าของ อ.อ.ป. แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ทั้งในด้านการพัฒนาสังคม และในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสวนป่ามักกล่าวอ้างว่าเป็นการสร้างงานให้ชาวบ้านมีงานทำอย่างมั่นคงและมีที่ดินทำกินอย่างถาวร หรือเพื่อช่วยบรรเทาการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่

นายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้น สนับสนุนโครงการนี้ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทร่วมทุนพร้อมกับ “เจรจากับชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่ป่าและจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้าน ที่ยินยอมออกไปจากพื้นที่ป่า” (มติชนรายวัน 11 ธ.ค. 2543)

คณะรัฐมนตรีของไทยได้มีมติเมื่อวันที่ 15 ก.พ. 2543 รับทราบผลการดำเนินงาน ในการจัดหาที่ดินพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม จำนวน 200,000 - 250,000 ไร่ และพื้นที่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดิน จำนวน 500,000 ไร่ เพื่อปลูกไม้ยูคาลิปตัสในการผลิตเยื่อกระดาษให้กับโครงการนี้

โครงการร่วมทุนปลูกป่าและอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษไทย - จีน กำลังเดินช้ารอประวัติศาสตร์การแย่งชิงที่ดินของประชาชน ทั้งๆ ฝ่ายรัฐบาลไทยรู้อยู่แล้วว่าไม่มีที่ดินว่างเปล่าผืนใหญ่ที่จะนำมาให้ภาคเอกชนเช่าได้อีกต่อไป

การผลักดันชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าสงวน อาจนำไปสู่การบุกรุกแผ้วถางผืนป่าสมบูรณ์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ป่าสมบูรณ์ผืนสุดท้าย

เมือง แต่ความเป็นจริงกลับตรงกันข้าม ชาวบ้านพบว่า “พวกผมถูกหลอก เสียทั้งที่ดิน เสียทั้งสิทธิ หากินเลี้ยงชีวิตไปวันๆ”

อ.อ.ป. ยังมีแผนร่วมทุนกับภาคเอกชนจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ ร่วมทุนกับภาคเอกชน กำลังการผลิต 100,000 ตันปี ในพื้นที่อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ แต่ก็ต้องประสบกับการคัดค้านจากชาวบ้านในพื้นที่ ชาวบ้านได้เขียนจดหมายถึง อ.อ.ป., รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, สำนักนายกรัฐมนตรี และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 9 คน ของจังหวัดศรีสะเกษ ขอให้ทบทวนแผนการนี้อีกครั้ง (วลักษณ์มล 2538) ในเดือนเมษายน 2537 ชาวบ้าน 200 คน จากอำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พากันไปชุมนุมที่หน้าศาลากลางจังหวัด เพื่อประท้วงแผนการตั้งโรงงานเยื่อกระดาษ (Bangkok Post, 19 April 1994) ส่งผลให้ โครงการนี้ก็ถูกแขวนไปในเวลาต่อมา

ของภาคตะวันออก เพราะไม่เหลือที่ดินว่างเปล่าอีกแล้วสำหรับให้ชาวบ้านซื้อ-เพื่อทำกินหลังได้รับค่าชดเชย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ชาวบ้านเหล่านั้นได้พยายามเรียกร้องเพื่อให้รัฐรับรองสิทธิทำกินโดยการ ออก ส.ป.ก. แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐ

สุนัขเสียงรบกวนที่ติดด้วยเทคนิควิธีการหลายรูปแบบ ชาวบ้านถูกบังคับขายสิทธิที่ดินและพื้นที่สาธารณะให้กับบริษัทด้วยราคาเพียงไร่ละ 1,200-1,500 บาท แล้วปลูกไม้ยูคาลิปตัสล้อมรอบที่ดินของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านไม่มีทางเลือก จึงหันมาปลูกยูคาลิปตัสโดยทำสัญญา กับบริษัท บางรายก็ขายที่ดินแล้วไปทำงานในสวนป่าหรือโรงงานเยื่อกระดาษ (สัมภาษณ์นายสุวรรณ แก้วชาญ อดต.บ้านแหลมเขาจันทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เมษายน 2543; Noel Rajesh 2003)

สมบุรณ์ แก้วชาญ บ้านเขากล้วยไม้ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปลูกยูคาลิปตัส 30 ไร่ ได้ 6 ปีแล้ว ตั้งแต่นั้นมาน้ำในหนองและลำห้วยใกล้กับชุมชน

การทำไม้ในสวนป่า

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการปลูกสร้างสวนป่าตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้นมา โดยเริ่มดำเนินการครั้งแรกในท้องที่ภาคเหนือ และต่อมาในปี 2518 จึงเริ่มดำเนินการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกและใต้ ตั้งแต่ปี 2533 อ.อ.ป. ได้รับโอนสวนป่าที่ดำเนินการโดยบริษัทจังหวัดทำไม้ จำกัด และจากกรมป่าไม้มาดูแลบำรุงรักษาตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แต่เดิม อ.อ.ป. มีสิทธิดูแลเพียงสวนป่าที่ อ.อ.ป. ปลูกโดยใช้งบประมาณของตนเองเท่านั้น จนกระทั่งมีมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535¹¹ อนุมัติให้ อ.อ.ป. “ใช้ประโยชน์” สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ ที่ไม่ได้อยู่ในเขตอนุรักษ์ ซึ่ง อ.อ.ป. ได้ตีความเอาเองว่าการใช้ประโยชน์คือ “การตัดไม้ขาย”

เริ่มแห้ง และเงินที่ขายได้จากการตัดไม้ยูคาลิปตัสรอบแรกหลังปลูกได้ 4 ปี ไม่คุ้มค่าการลงทุน “ผมขายได้เงินประมาณ 40,000 บาท หลังปลูก 4 ปี ยังไม่หักต้นทุน และค่าใช้จ่ายในการขุดรากยูคาลิปตัสก็แพงมาก”

นางหุ่ม ชุ่มฉาย อายุ 60 ปี เป็นหม้ายและมีลูก 10 คน ต่อสู้อยู่ชั้นศาลกับบริษัทมานาน 6 ปี เมื่อบริษัทอ้างการครอบครองที่ดิน 28 ไร่ ของนางหุ่มในหมู่บ้านแหลมเขาจันทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา นางหุ่มปฏิเสธที่จะย้ายออกจากที่ดินของตนเอง บริษัทได้ฟ้องร้องขอหาบุกรุกและข่มขู่ให้รื้อถอนบ้านออกไป แต่ในที่สุด จากการช่วยเหลือของนักกฎหมายจากสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน องค์การด้านสิทธิมนุษยชนในกรุงเทพฯ ศาลได้สั่งคืนให้นางหุ่มชนะคดี “ฉันปลูกมันสำปะหลัง หลังจากศาลตัดสิน บริษัทก็ไม่ได้มารบกวนอีก” นางหุ่มกล่าว แต่เธอต้องเผชิญกับปัญหาใหม่เมื่อแปลงมันสำปะหลังของเธอล้อมรอบด้วยยูคาลิปตัส ซึ่งทำให้น้ำใต้ดินแห้ง

วิบูลย์ เข็มเฉลิม อดีตสมาชิกวุฒิสภา และเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจุบัน อ.อ.ป. มีสวนป่าในการดูแลทั้งหมด 826,278 ไร่¹² ในจำนวนทั้งหมดนี้ ร้อยละ 75 หรือ 617,044 ไร่ เป็นสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทาน¹³ แม้คณะรัฐมนตรีจะมีมติให้ อ.อ.ป. ใช้ประโยชน์ หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่งมีความว่า

“ในกรณีทำไม้หวงห้าม หรือเก็บหาของป่าหวงห้าม โดยการให้สัมปทาน การอนุญาตให้ผูกขาด หรือการอนุญาตให้ทำไม้หวงห้ามเพื่อการค้าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือป่าที่ได้เตรียมการกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือที่ได้กำหนดป่าสงวนแห่งชาติ หรือที่ได้กำหนดโครงการทำไม้หรือเก็บหาของป่าไว้แล้ว หรือการอนุญาตตามมาตรา 13 มาตรา 18 หรือมาตรา 54 รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนด

(1) ให้ผู้รับสัมปทานหรือผู้รับอนุญาต ทำการบำรุงป่า หรือ-

ตั้งข้อสังเกตว่า ภายหลังจากมีสวนป่ายูคาช ในพื้นที่ใกล้เคียงส่งผลให้ระดับน้ำใต้ดินลดลง เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถดำรงชีพได้จากการปลูกยูคาช เกษตรกรที่อพยพออกไป ไม่มีหลักประกันว่าจะไม่ไปบุกรุกป่าที่อื่นๆ อีก และเป็นปัญหาต่อเนื่องต่อไป อีกทั้งยังไม่มีหลักประกันการปลูกพืชชนิดเดียวในพื้นที่ขนาดใหญ่ในระยะยาวว่าจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างที่คาดไม่ถึง (Bangkok Post, 20 March 2000)

ปลูกสร้างสวนป่าตามคำสั่งและวิธีการที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด หรือ

(2) ให้ผู้รับสัมปทานหรือผู้รับอนุญาตออกค่าใช้จ่าย เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการบำรุงป่าหรือปลูกสวนป่าให้แทน...

จะเห็นว่าผู้รับสัมปทานทำไม้มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ป่าสมบูรณ์กลับดังเดิม โดยการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าเอง หรือออกค่าใช้จ่ายเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการบำรุงป่า หรือปลูกสร้างสวนป่าแทนสวนป่าที่ปลูกขึ้นนี้ เรียกว่า สวนป่าตามเงื่อนไขสัมปทาน

สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานจึงถือเป็นสมบัติของแผ่นดิน อ.อ.ป. จึงไม่มีสิทธิตัดไม้จากสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทาน ดังนั้นการทำไม้จากสวนป่าของ อ.อ.ป. ที่กำลังดำเนินการในปัจจุบัน จึงขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายป่าไม้ และขัดแย้งกับการยกเลิกสัมปทานทำไม้ทั่วประเทศเมื่อปี 2532

การออกใบรับรองให้ อ.อ.ป.

ในเดือน มิถุนายน 2544 สวนป่า 2 แห่งของ อ.อ.ป. คือ สวนป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และสวนป่าเขากระยาง จังหวัดพิษณุโลก ได้รับใบรับรอง (certificate) ในฐานะที่มีระบบ “การจัดการที่ดี” ตามระบบของ “สภาบริหารจัดการป่าไม้”¹⁴ (Forest Stewardship Council [FSC]) การออกใบรับรองดังกล่าวดำเนินการโดย บริษัทสมาร์ทวูด ซึ่งได้รับสิทธิจาก FSC¹⁵

เป้าหมายของ อ.อ.ป. ในการขอใบรับรองดังกล่าว ก็เพื่อฐานะทางการเงินของตนเอง เพราะ อ.อ.ป. คาดหวังว่าจะสามารถส่งไม้จากสวนป่าที่เป็นสมบัติของแผ่นดินไปขายยังตลาดอเมริกาและยุโรป การออกใบรับรองของ FSC จึงเป็นการสร้างโอกาสทางการค้าและส่งออกสินค้าไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้มากกว่าการจัดการป่าเพื่อความยั่งยืนตามที่กล่าวอ้าง

อ.อ.ป. วางแผนที่จะขยายการออกใบรับรองไปยังสวนป่าอีก 3 แห่ง คือสวนป่าศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย สวนป่าวังชัน จังหวัดแพร่ และสวนป่าทุ่งเกวียน จังหวัดลำปาง อย่างไรก็ตาม FSC ได้ถอนการออกใบรับรองสวนป่า อ.อ.ป. เมื่อเดือนธันวาคม 2546 เนื่องจาก อ.อ.ป. ไม่สามารถดำเนินการตามเงื่อนไขและคำขอให้ทำการแก้ไขจาก FSC แต่ อ.อ.ป. ยังคงทำไม้จากสวนป่าต่อไปโดยไม่มีหน่วยงานใดแม้แต่กรมป่าไม้ตรวจสอบการทำไม้จากสวนป่าของ อ.อ.ป.

สรุปท้ายบท

ในยุคboomของสวนป่าเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะไม้ยูคาลิปตัส ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2530 รัฐกำหนดนโยบายขยายการปลูกสวนป่ายูคาลิปตัสในพื้นที่ภาคอีสานเป็นเป้าหมายสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่าภาคนี้มีพื้นที่กว้างขวางและสภาพป่าเสื่อมโทรมมากกว่าภาคอื่นๆ

เมื่อรัฐหรือเอกชนเริ่มเข้าไปปลูกสวนป่ายูคาลิปตัสในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมในหลายจังหวัดของภาคอีสาน เช่น บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ จึงค้นพบว่า พื้นที่ที่เข้าไปปลูกป่ามิได้เสื่อมโทรมจริง แต่กลับพบว่าเป็นป่าธรรมชาติที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งถิ่นฐานและที่ทำกินของชาวบ้านมาตั้งแต่ก่อนการประกาศป่าสงวนแห่งชาติ

ไม้ยูคาลิปตัส ได้กลายเป็นสัญลักษณ์อันเลวร้ายในสายตาชาวบ้านเป็น “ไม้ผีปอบ” ที่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป่าธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชุมชน “เดิมป่าของผมเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีของป่าหากินได้หลายอย่าง แต่เมื่อ อ.อ.ป. ไปปลูกป่า ทางป่าธรรมชาติหมด เดิมนั้นชาวบ้านได้เคยหาของป่าทุกชนิด ได้หากินหาอยู่ คนจะเข้าหาของป่าไม่ค่อยเข้ากรุงเทพ ทุกวันนี้หลาย ๆ หมู่บ้านหากคนแทบจะไม่มีเหลือ อพยพ-แรงงานเข้ากรุงเทพมากขึ้น” (นายวงศ์ วันมงคล บ้านขุ่น-สาบพอก อำเภอ-

สังขะ จังหวัดสุรินทร์, 2538¹⁶⁾

การคัดค้านจากชาวบ้านในหลายจังหวัดของภาคอีสาน ทำให้โครงการปลูกสวนป่ายุคาลิปตัสไม่สามารถดำเนินการได้เต็มพื้นที่เป้าหมายหรือต้องล้มเลิกโครงการลงกลางคัน แต่กว่าที่ปัญหาดังกล่าวจะเริ่มคลี่คลายลง ชาวบ้านต้องใช้เวลาในการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อรัฐบาลยาวนานกว่าทศวรรษ

ขณะเดียวกัน ชุมชนได้นำเสนอแนวทางการจัดการ “ป่าชุมชน” ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต จารีตประเพณี และมีความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่าการปลูกสวนป่าไม้เชิงเดี่ยว ซึ่งด้านหนึ่ง การจัดการ “ป่าชุมชน” อาจท้าทายต่อแนวทางการจัดการป่าของภาครัฐ ทว่าในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการทำลายศักยภาพต่อชุมชนท้องถิ่นเช่นกัน

หลังใช้เวลาพิสูจน์ตัวเองนานกว่า 10 ปี ชุมชนที่เคยร่วมคัดค้านการปลูกสวนป่ายุคาลิปตัส ในจังหวัดสุรินทร์ ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ได้ร่วมกันจัดการและฟื้นฟูป่าชุมชนในพื้นที่บริเวณที่เคยปลูกหรือเตรียมการปลูกสวนป่ายุคาลิปตัส จนป่าธรรมชาติค่อยๆ ฟื้นตัวกลับคืนมาให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์อีกครั้งหนึ่ง

จากการสำรวจของเครือข่ายป่าชุมชนภาคอีสาน (เท่าที่สำรวจพบ) พบว่าปัจจุบันการจัดการป่าในรูปของ “ป่าชุมชน” มีจำนวนประมาณ 250 ป่า คิดเป็นเนื้อที่รวมกันประมาณ 112,500 ไร่ กระจายอยู่ใน 15 จังหวัดของภาคอีสาน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.1 ของพื้นที่ภาคอีสาน เมื่อเทียบพื้นที่ป่าชุมชนกับพื้นที่ภาคอีสาน ดูเหมือนว่าเนื้อที่ป่าชุมชนอาจมีจำนวนเพียงเล็กน้อย แต่ชุมชนที่ร่วมกันจัดการป่าชุมชนเหล่านั้นก็สามารถพัฒนาแนวทางการจัดการป่าชุมชนและสร้างเป็นเครือข่ายป่าชุมชนที่เข้มแข็ง จนกลายเป็นป่าชุมชนตัวอย่างการจัดการป่าชุมชนของภาคอีสาน

กล่าวได้ว่า กลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 ระเบียบการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อปลูกสร้างสวนป่าเอกชนไว้เป็นการชั่วคราว

แต่ก็ไม่สามารถแสดงบทบาทได้มากนัก เนื่องจากกระแสด้านจากชาวบ้านและสถานการณ์การเมืองไม่เอื้ออำนวย (จากการปฏิวัติ) เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงในปี 2536 กลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษเริ่มมีบทบาทอีกครั้ง โดยการพยายามเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ป่าสงวนแห่งชาติเสื่อมโทรม

“รัฐบาลควรระบุให้ชัดเจนว่า พื้นที่ส่วนที่จะอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ได้อยู่ในส่วนใด ให้เท่าไร เพื่อให้ทุกฝ่ายสบายใจ ไม่ใช่มีมติออกมาแล้วบริษัทต้องไปหว่านล้อมให้ราษฎรที่ถือครองพื้นที่อยู่ รัฐบาลควรมีส่วนด้วย เพราะเป็นการถือครองโดยไม่มีสิทธิอยู่แล้ว” (มติชน 15 ก.ย. 2536)

นายสิงห์ ตังจัตสวัสดิ์

กรรมการผู้จัดการบริษัทเยื่อกระดาษสยาม

แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถจัดหาที่ดินป่าสงวนเสื่อมโทรมให้กับภาคเอกชนได้ ดังนั้น จึงหันไปใช้นโยบายส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยปลูกไม้ยูคาลิปตัสแบบพันธสัญญา (contract farming) แทน นโยบายนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษในเรื่องวัตถุดิบมากกว่าแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจหรือที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน

“นโยบายการปลูกป่าโดยเอกชนไม่ได้มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ หรือหยุดการบุกรุกป่าไม้ ความล้มเหลวของเกษตรกรรายย่อย เกิดจากการที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน และผลผลิตลดลง ส่วนผลกำไรตกอยู่กับผู้ปลูกสวนป่ารายใหญ่มากกว่า การปลูกป่าเชิงพาณิชย์จึง

ไม่เป็นนโยบายที่ดีที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม การปลูกป่าเชิงพาณิชย์สามารถให้ผลประโยชน์แก่ประเทศได้ ด้วยการวางแผนการใช้ที่ดินเองโดยไม่อาศัยการสนับสนุนจากรัฐ”

Sopin Tohghan et al. 1990

ในอดีตที่ผ่านมา อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษได้ผลกระทบให้กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยการไร้ต้นทุนจากทรัพยากรส่วนรวม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ และที่ดินทำกินของประชาชนท้องถิ่น เพื่อสร้างความเติบโตทางธุรกิจ อีกทั้งยังได้รับความคุ้มครองและสนับสนุนการลงทุนจากภาครัฐ จนกระทั่งอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษสามารถขยายกำลังการผลิตเยื่อกระดาษใยสั้นได้เกินกว่าปริมาณความต้องการบริโภคในประเทศ และสามารถส่งเป็นสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศได้ตั้งแตปี 2537 เป็นต้นมา

ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลต้องควบคุมผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวดมากขึ้น รวมถึงการลดการอุดหนุน หยุดจัดหาที่ดินป่าไม้ และหันมาใช้นโยบาย “ผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย” (polluter pay) ด้วยการสร้างมาตรการที่เข้มงวดสำหรับการก่อตั้งโรงงานใหม่ หรือขยายกำลังการผลิต เช่น การเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม, การกำหนดเขตห้ามก่อตั้งโรงงานใกล้กับชุมชน พื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำหรือแม่น้ำ เป็นต้น ตลอดจนการนำกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนท้องถิ่นมาใช้ไม่ว่าจะเป็นการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่และการก่อตั้งโรงงานเยื่อกระดาษ

“นักเศรษฐศาสตร์ มองว่า ถ้าหากการผลิตของปัจเจกบุคคลนำไปสู่ผลดีต่อสังคมโดยรวมเกินไปกว่าปัจเจกบุคคลได้รับ สังคมควรจะตอบแทนปัจเจกบุคคลนั้น ถ้าหากปัจเจกบุคคลทำการผลิตอะไร และทำให้เกิดผลเสียต่อสังคม สังคมควรจะเก็บภาษีคนๆ นั้น เพื่อที่จะเอาเงินภาษีนั้นมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตรง-

นี้มักไม่ค่อยเกิดขึ้น เพราะกลุ่มอุตสาหกรรมต่างๆ นั้นมีอิทธิพลอำนาจที่จะต่อรองกับรัฐ”

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2538

¹ นายอำนวยการ คอวนิช ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ในช่วงปี 2510-2522

² การปลูกสร้างสวนป่าในเขตป่าสงวนเสื่อมโทรม สามารถดำเนินการได้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพเสื่อมโทรม แยกออกเป็น 2 กรณี คือ โครงการขนาดเล็ก เป็นกรณีการปลูกสร้างสวนป่า ตามมาตรา 16 ทวิ และโครงการขนาดใหญ่เป็นกรณีปลูกสร้างสวนป่า ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ทั้งสองมาตรามีบทบัญญัติหลักเกณฑ์การอนุญาตให้บุคคลเข้าไปทำการปลูกสร้างสวนป่าไว้ดังนี้

โครงการขนาดเล็ก เป็นการอนุญาตให้เกษตรกรรายย่อยเข้าทำประโยชน์ ตามมาตรา 16 ทวิ ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วนมีสภาพเป็นป่าไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้ค่าขึ้นเลย หรือมีไม้มีค่ามีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดี ตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม”

โครงการขนาดใหญ่ เป็นการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปปลูกสร้างสวนป่าที่มีสภาพเสื่อมโทรม เนื้อที่จำนวนมากๆ เพื่อการค้า ตามมาตรา 20 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีป่าสงวนแห่งชาติใดมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมตามมาตรา 16 ทวิ ให้อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่า หรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมได้ภายในระยะเวลา และตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้เกิน 2,000 ไร่ ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี” (ชาวลิต โฆษิตนิธิกุล 2542: 248, 253) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกป่าตามมาตรา 20 จ่ายค่าตอบแทนให้รัฐในอัตราเพียงไร่ละ 10 บาทต่อปี (กรมป่าไม้ 2538: 16)

³ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 13 มีนาคม 2535

⁴ กรมป่าไม้สนับสนุนงบประมาณให้ไร่ละ 3,000 บาทต่อครอบครัว ดำเนินการในช่วงปี 2537-2541 (www.forest.go.th/Private/skitmain.htm)

⁵ งบประมาณตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา มีการระดมทุนสนับสนุนปัจจัยการผลิต และรับเกษตรกรเพิ่มเติม เนื่องจากรัฐบาลประสบปัญหาด้านการเงินและการคลัง (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, www.dnp.go.th)

⁶ อ่านรายละเอียดเพื่อเติมได้ในหนังสือ *Pulping the South* เขียนโดย Ricardo Carrere and Larry Lohmann, 1996 และฉบับแปลเป็นภาษาไทยได้ที่มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ

⁷ อ.อ.ป. ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2490 มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งในกรมป่าไม้ ต่อมาจึงยกฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ในปี 2499

⁸ อ.อ.ป. เป็นผู้รับอนุญาตทำไม้รายใหญ่ของประเทศ

⁹ ในรายงานประจำปี อ.อ.ป. ปี 2538 หลังรับโอนสวนป่าที่ดำเนินการโดยบริษัทจังหวัดทำไม้ จำกัด และจากกรมป่าไม้มาดูแล สวนป่าในความดูแลของ อ.อ.ป. มีพื้นที่ 944,870 ไร่ ในรายงานประจำปี อ.อ.ป. ปี 2544 ระบุว่าพื้นที่สวนป่าในความดูแลของ อ.อ.ป. เหลืออยู่ 826,278 ไร่ เนื่องจากหักพื้นที่อนุรักษ์สงัดถิ่นกรมป่าไม้

¹⁰ ป่าสนบ้านวัดจันทร์ อยู่ในเขตต้นน้ำแม่แจ่ม มีพื้นที่ประมาณ 150,000 ไร่ อ.อ.ป. ร่วมกับโครงการหลวงวางแผนเข้าไปทำไม้สน พร้อมกับตั้งโรงเลื่อย ในปี 2534-2535 แต่ชาวปกากะญอ ที่ตั้งถิ่นฐานใกล้กับป่าสนคัดค้านโครงการดังกล่าวจึงยุติไปในปี 2537 อย่างไรก็ตาม อ.อ.ป. บัดฟันโครงการทำไม้สนวัดจันทร์อีกครั้งในปี 2541 โดยอ้างว่า จะทำไม้เฉพาะที่ “ยืนต้นตาย” หรือ “ล้มจากพายุ” รวมทั้งมีโครงการร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อปรับพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แต่โครงการทั้งสองก็ไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชนปกากะญอ จนต้องยุติไป เป็นที่น่าสังเกตว่าการเสนอโครงการทำไม้สนยืนต้นตายหรือล้มจากพายุของ อ.อ.ป. อาจมีบางอย่างแอบแฝง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะนำไปสู่การตัดไม้สนที่สมบูรณ์และยังไม่ตายออกจากป่า เพราะไม้สนที่ตายหรือล้มลงจะถูกเชื้อราเข้าเกาะกินอย่างรวดเร็ว เนื้อไม้จะผุพังลงในเวลาอันสั้น

¹¹ คณะรัฐมนตรียังมีมติออกมาแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2536

ให้ยกเว้นสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานของบริษัทไม้อัดไทยจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ อ.อ.ป. ถือหุ้นทั้งหมด และให้ บริษัท ไม้อัดไทย จำกัด ใช้ประโยชน์ โดยให้ทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง

บริษัท ไม้อัดไทย พันสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจ ตามแผนแม่บท การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2541

¹² สวนป่าของ อ.อ.ป. แบ่งเป็น 4 โครงการ ได้แก่ โครงการที่ 1 อ.อ.ป. ปลูกโดยงบลงทุนของออป. เอง (ที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) เริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2511 พื้นที่รวม 209,234 ไร่ โครงการที่ 2 อ.อ.ป. ปลูกชดเชยตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ของ อ.อ.ป. เอง เริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2516 พื้นที่รวม 115,425 ไร่ โครงการที่ 3 สวนป่าที่ อ.อ.ป. รับปลูกแทนผู้รับสัมปทานทำไม้รายอื่นๆ เริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2518 พื้นที่รวม 101,804 ไร่ โครงการที่ 4 สวนป่าที่ผู้รับสัมปทานทำไม้รายอื่นๆ ปลูก อ.อ.ป. รับมอบมาดูแลรักษาไว้ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สวนป่าเหล่านี้รวมถึงสวนป่าที่ปลูกโดยบริษัทจังหวัดทำไม้ พื้นที่รวม 399,815 ไร่

¹³ ในวิทยานิพนธ์ของ ชาลิต โฆษิตินธิกุล (2542: 18) ระบุว่าสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงปี 2540 มีเนื้อที่ 918,069 ไร่

¹⁴ “สถาบันบริหารจัดการป่าไม้” เป็นองค์กรที่ดำเนินงานโดยกลุ่มพันธมิตรป่าฝน (Rainforest Alliance) และ NGO ในสหรัฐอเมริกา

¹⁵ บริษัท สมาร์ทวูด (Smart Wood) ผู้ทำการรับรองสวนป่าของ อ.อ.ป. ประกาศถอนการให้การรับรองสวนป่าเขากระยางและทองผาภูมิ โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2546 เนื่องจาก อ.อ.ป. ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขภายใต้หลักการของ FSC

¹⁶ นายวงศ์ วันมงคล ผู้นำชุมชนบ้านขนุน-สำงพอก อ.สังขะ จ.สุรินทร์ หมู่บ้านนี้ได้รับผลกระทบจากสวนป่ายูคาลิปตัสที่ปลูกโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือสวนป่าหนองเยาะ และได้รวมการเคลื่อนไหวเรียกร้องนานกว่า 10 ปี เพื่อให้ อ.อ.ป. รื้อถอนยูคาลิปตัสและฟื้นฟูป่าธรรมชาติกลับคืนมาจนประสบความสำเร็จในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการค้าต่างประเทศ

- 2536 เยื่อกระดาษ. กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (อัดสำเนา)

กรมป่าไม้

- 2531 การปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย. ฝ่ายปลูกสร้างและบำรุงป่า กองบำรุง กรมป่าไม้.
- 2533 สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและ-
สารสนเทศ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- 2538 สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและ-
สารสนเทศ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- 2540 สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและ-
สารสนเทศ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- 2545 สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและ-
สารสนเทศ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- 2538 ระเบียบกรมป่าไม้ เกี่ยวกับการขออนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่-
ป่าไม้. กรุงเทพฯ: กองการอนุญาต กรมป่าไม้.

จิรวรรณ อยู่เกษม, เหลาไท นิลนวล และสุภา ยี่เมือง

- 2538 ยุคาลิปัตสบนแผ่นดินอีสาน ชาวบ้านจะได้อะไร?. เอกสาร-
ประกอบการสัมมนา เรื่อง “สิทธิชุมชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม:
กรณีอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 27
เมษายน 2538. (อัดสำเนา)

ชวลิต โฆษิตนิกุล

- 2542 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการค้า.
วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เทียม คมกฤส

2514 นโยบายการป่าไม้. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร

2538 การสัมมนาเรื่อง “สิทธิชุมชนกับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณี-
อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ” จัดโดยศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 27 เมษายน 2538)

พงษ์ศักดิ์ สหพาหุ

2529 “นิเวศวิทยาป่าไม้กับการปลูกป่า” ใน การอบรมหลักสูตร การปลูก-
สร้างสวนป่า. ฝ่ายพัฒนาบุคคล กองการเจ้าหน้าที่ โครงการวิจัย-
และฝึกอบรมการปลูกสร้างสวนป่า กองบำรุง กรมป่าไม้ กระทรวง-
เกษตรและสหกรณ์.

รายงานประจำปีบริษัทแอ็ดวานซ์ อะโกร จำกัด

2542 “ข้อมูลทางการเงิน” ใน รายงานประจำปีบริษัทแอ็ดวานซ์ อะโกร.
กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

2532 นโยบายภาษี ความอยู่รอด และอนาคตอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ-
ไทย. เอกสารประกอบการสัมมนา “ป่าเศรษฐกิจ : จริงหรือฝัน”
วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2532.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

2539 นโยบายส่งเสริมการปลูกป่า. รายงานฉบับย่อสรุปจากร่างรายงาน-
ฉบับสุดท้าย เสนอ, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

2544 รายงานประจำปี 2544. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้.

อรรวรรณ คูหเจริญ

2534 การเมืองว่าด้วยนโยบายป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีนโยบายปลูก-
สร้างสวนป่ายุคอาลิปัตส์. สารนิพนธ์ สาขาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อำนาจ คอวนิช

- 2522 “การปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย” ใน การปลูกสร้างสวนป่าและการอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย. บรรยายในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สวนป่าของกรมป่าไม้ ณ ห้องประชุมกรมป่าไม้ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2522. (อัตสำเนา)
- 2528 วนศาสตร์ชุมชน. กรุงเทพฯ: FAO และกองทุนจัดพิมพ์ตำราป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Chris Lang

- 2000 “Thailand: Massive eucalyptus plantations planned” WRM Bulletin No.36, July 2000.
- 2003 “The Thai Case Study: SmartWood’s Certification of the Forest Industry Organisation in Thailand: Why FSC Should Revoke the Certificate” in Certifying the uncertifiable. World Rainforest Movement.

Noel Rajesh

- 2003 “Thailand: Sino Thai eucalyptus project facing opposition” WRM Bulletin No.34, May 2003.

Ricardo Carrere and Larry Lohmann

- 1996 Pulping the South Industrial Tree Plantations and the World Paper Economy. London and New Jersey.

Sopin Tohghan, Theodore Panayotou, Songpol Jetanavanich, Ketty Faichampa and Charlie Mehl

- 1990 Deforestation and Poverty: Can Commercial and Social Forest Break the Vicious Circle?. Thailand Development and Research Institute.

Thai Pulp and Paper Industries Association

- 2001 “2001 Directory”.

2002 Thailand Country Statement.

2002 Pulp and Paper Import and export statistics.

หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ

Suphaphan Plengmaneepon (1994) "Forest organisation seeks revenue sources", Bangkok Post, 10 May 1994.

Uamdao Noikorn (1999) "Log haulage ban slashes FIO revenue. State firm may be forced to shut down", Bangkok Post, 2 July 1999.

Walakkamon Eamwiwatkit (1995) "Pulp Fiction", The Nation, 25 May 1995.